

Aquo

Aquo-lex Praktijkrichtlijn

Auteur: IHW

Datum: 17 september 2014

Versie: 0.41

Documentbeheer

Wijzigingshistorie

Datum	Versie	Auteur	Wijziging
2012-07-05	0.2	Hinne Reitsma	Initiële versie in Aquo-rapport layout op basis van bestaand ruw concept document, aangevuld met richtlijn voor opname.
2014-03-26	0.3	Tamar Bakker	Aangevuld met normen voor het opstellen van definities uit ISO/DIS 16354 Aangevuld met afspraken rondom "Code", "Afkorting", "Toepassingsgebied" . Verwijdert "Zie ook".
2014-03-29	0.4	IHW	Kleine aanpassingen uit Aquo-overleg doorgevoerd.
2014-09-17	0.41	Hinne Reitsma	Stukje over voorkomen homoniemen toegevoegd.

Review

Datum	Versie	Reviewer	Functie

Controle en vrijgave

Datum	Versie	Controleur	Functie

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
1.1 Doel en reikwijdte.....	5
1.2 Bronnen	5
2. Praktijkrichtlijn	7
2.1 Onderdelen Aquo-lex	7
2.2 Richtlijnen opname	8
2.3 Richtlijnen per onderdeel	8
2.3.1 Algemeen	8
2.3.2 Code	8
2.3.3 Begrip	9
2.3.4 Begrip genormaliseerd	10
2.3.5 Definitie.....	10
2.3.6 Synoniem	11
2.3.7 Afkorting.....	12
2.3.8 Toelichting	13
2.3.9 Eenheid	14
2.3.10 Taal (Engels, Vlaam, Duits).....	14
2.3.11 Bron.....	14
2.3.12 Toepassingsgebied/ categorie/ werkveld.....	15

1. Inleiding

1.1 Doel en reikwijdte

Aquo-lex voorziet in eenduidige definities voor termen die gebruikt worden in het waterbeheer. De fouten die bij gegevensuitwisseling optreden, ontstaan namelijk vaak omdat woorden op verschillende plaatsen verschillende betekenissen hebben. Door deze 'standaardtaal' te gebruiken, voorkom je spraakverwarringen tussen mensen en informatiesystemen. Een vertaalslag is dan overbodig.

Aquo-lex is van en voor het waterbeheer in Nederland. Hiermee stellen we niet dat Aquo-lex alle definities al bevat die gelden in het Nederlands waterbeheer. Het is een dynamisch proces van aanvulling en wijziging van begrippen en definities in samenwerking met waterbeheerders.

1.2 Bronnen

In Aquo-lex zijn onder ander de volgende woordenboeken samengevoegd:

- OMEGA
- Verklarende Hydrologische Woordenlijst van de NHV
- De termen en definities uit het Logisch Model Adventus

2. Praktijkrichtlijn

2.1 Onderdelen Aquo-lex

Aquo-lex bestaat uit de volgende onderdelen:

Aquo-lex		
onderdeel	formaat	toegestane tekens zie ook Schrijfwijze
Code	tekst lengte is afhankelijk van de domeintabel	A .. Z a .. z 0 .. 9 - _
Begrip[*]	""	A .. Z a .. z 0 .. 9 , - () ' ï ë ü [spatie]
Genormaliseerd (niet gepubliceerd)	tekst	Idem
Definitie[*]	tekst	Idem
Synoniem	tekst	Idem " " als scheidingsteken
Toepassingsgebied / Categorie/ Werkveld	tekst	Idem
Toelichting	tekst	Idem
Afkorting	tekst	A .. Z a .. z 0 .. 9 - _ " " als scheidingsteken
Eenheid	tekst	A .. Z a .. z / " " als scheidingsteken
Engels	tekst	A .. Z a .. z 0 .. 9 , - () ' ï ë ü [spatie] " " als scheidingsteken
Vlaams	tekst	Idem
Duits	tekst	Idem
Bron	tekst	Idem

[*] verplichte velden, welke ingevuld moeten zijn, bij een afkorting is een definitie niet altijd mogelijk.

2.2 Richtlijnen opname

In principe worden de volgende termen opgenomen:

- Alle termen die in het waterbeheer worden gebruikt of van belang zijn, met uitzondering van:
 - o Chemische stoffen met een CASnummer.
Deze zijn gedefinieerd via het CASnummer (CAS = Chemical Abstract Service) in het CAS Register (zie www.cas.org). Dit geldt ook voor de synoniemen van deze chemische stoffen.
Chemische stoffen en stofgroepen (somparameters) die niet zijn opgenomen in het CAS Register, mogen dus wel opgenomen worden in Aquo-lex/Aquo-OC.
 - o Biotaxa.
Deze zijn gedefinieerd in de TWN-lijsten (TWN = Taxa Waterbeheer Nederland)
Groepen biotaxa (geen families), schimmels en bacteriën, die niet voorkomen in de TWN-lijsten, mogen dus wel opgenomen worden in Aquo-lex/Aquo-OC.
 - o Triviale termen
Triviale termen – denk aan 'hoogte' of 'massa' zijn reeds gedefinieerd in een Nederlands woordenboek, zoals de 'Van Dale'

Deze richtlijn geldt minimaal voor alle termen uit de andere onderdelen van de Aquo-standaard:

- Domeinwaarden uit de Aquo-domeintabellen (zie ook Praktijkrichtlijn Aquo-domeintabellen)
- Objecten/entiteiten/attributen uit de opslag en uitwisselmodellen

2.3 Richtlijnen per onderdeel

2.3.1 Algemeen

Het gebruik van de puntkomma ; en "enter" in velden is NIET toegestaan, deze wordt als lijstscheidingsteken gebruikt bij de export. Lange toelichtingen kunnen van een zachte return worden voorzien om ze leesbaarder te maken, veldscheidingen in de tabel worden door een verticale streep | gevormd.

2.3.2 Code

De code is geen verplicht veld maar kan ter verduidelijking gebruikt worden. De code kan afkomstig zijn vanuit verschillende bronnen zoals literatuur, domeintabellen, etc.

Herkomst - code

- Oorspronkelijke code van het begrip zoals gedefinieerd in de bron. Vanuit de historie van Aquo-lex kan dit variëren van een nummer aanduiding in

een werkproces gerelateerd "woordenboek" tot en met de code van een domeinwaarde in een Aquo-domeintabel.

- Het is geen woord op zich zelf maar een afgeleide daarvan.
- De code vanuit LM Aquo welke een afkorting is wordt als code gebruikt om consistentie van codes te handhaven.

2.3.3 Begrip

Het begrip is een enkel woord of samenvoeging van meerdere woorden welke los van elkaar niet dezelfde betekenis hebben in de context van het toepassingsgebied.

Bijvoorbeeld het begrip *'tweede algemene waterpassing'*, los van elkaar hebben de woorden niet dezelfde betekenis en zal het begrip als een samenvoeging worden opgenomen.

Een ander voorbeeld met de twee begrippen *aromaat* en *som aromaten*. Hierbij geeft het begrip *som aromaten* geen toevoeging op het begrip *aromaat* en zal alleen het begrip *aromaat* opgenomen worden.

Homoniemen

Een begrip kan meer dan één keer worden opgenomen als dat begrip meerdere betekenissen heeft. Dergelijke begrippen worden homoniemen genoemd.

Een voorbeeld hiervan is het begrip *'bank'*. In het waterbeheer heeft het de volgende twee betekenissen:

- *'ondiepte ontstaan door sedimentatie of erosie van de omgeving'*
- *'algemene term voor een afwijkende grondlaag, veelal een vast, verkitte ijzer- of leemlaag'*

Daarnaast heeft dit begrip nog meer betekenissen, zoals *'meubelstuk waar men met twee of meer personen op kan zitten'* en *'een instelling waar geld en andere waarden worden beheerd voor klanten'*. Aangezien de laatste twee betekenissen (nog) niet relevant zijn voor het waterbeheer worden deze homoniemen niet opgenomen.

Schrijfwijze - Begrip

- Eenduidige omschrijving van het begrip zoals deze ook in de spreektaal wordt gebruikt. Bijvoorbeeld *'linker oever'*.
- Het oorspronkelijke begrip zoals gedefinieerd in de bron.
- De spelling van het begrip is conform de geldende spellingsregels als bv de van Dale hedendaags Nederlands
- begrippen beginnen met een kleine letter tenzij een eigennaam wordt bedoeld. (spelling conform punt 3)
- begrippen worden in enkelvoud opgenomen tenzij hierdoor het begrip veranderd t.o.v. de context.

2.3.4 Begrip genormaliseerd

Eenvoudige beschrijving of verbastering van het begrip dat zoeken/sorteren vereenvoudigd. Als voorbeeld 'linker oever' en 'oever, linker'. Het genormaliseerd begrip wordt niet gepubliceerd en is alleen voor intern gebruik.

2.3.5 Definitie

De definitie is een eenduidige beschrijving van het begrip.

Schrijfwijze - Definitie

- De oorspronkelijke definitie zoals gedefinieerd in de bron, tenzij de oorspronkelijke definitie in strijd is met de schrijfwijze en/of spelling van een definitie. Dan kan worden overgegaan tot een tekstuele aanpassing van de oorspronkelijke definitie. Aanpassingen worden vermeld in de bron notering.
- De oorspronkelijke definitie kan ook een deel toelichting bevatten, welke uit de definitie gehaald moeten worden en in de toelichting geplaatst worden.
- De spelling van de definitie is conform de geldende spellingsregels als bv de van Dale hedendaags Nederlands.
- Definities beginnen met een kleine letter tenzij een eigennaam de definitie vooraf gaat.
- De definitie bevat geen benaderingen of niet concrete bewoordingen als ongeveer, circa, tot zekere hoogte, waarschijnlijk, etc.
- De definitie bevat het begrip zelf niet en ook geen voorbeelden of verwijzingen.
- Een definitie bevat geen andere begrippen welke niet zijn gedefinieerd. Wanneer een definitie een extra begrip bevat wordt deze ook opgenomen in Aquo-lex om een sluitend geheel te vormen. Hierbij mogen geen zogenaamde cirkelredeneringen ontstaan als bv begrip A heeft als definitie begrip B en visa versa.
- Een definitie is een beschrijving gebaseerd op de enkelvoud van het begrip.
- Het gebruik van niet Nederlandse woorden is toegestaan mits de woorden zijn ingeburgerd in de Nederlandse taal en zonder gebruik de definitie zwakker maken.
- De definitie bevat geen afkortingen. Indien een afkorting onbekend is in Aquo-lex moet deze apart opgenomen worden.
- De definitie vanuit de wetgeving gaat voor op andere definities. De wetgeving definitie kan verder verduidelijkt worden in de toelichting. Mocht dit nodig zijn.
- Bij het opstellen van een definitie wordt gebruik gemaakt van de volgende richtlijnen die gebaseerd zijn op richtlijnen uit NTA 8611:2003 (richtlijnen voor objectenbibliotheken)

- De beschrijving van de betekenis van een concept moet beginnen met een term die verwijst naar het directe supertype van het beschreven concept.
Voorbeeld: bal: bolrond lichaam, gebruikt bij verschillende spelen.
bolrond lichaam is het bovenliggende supertype
- Wanneer een specialisatie van een bepaalde concept wordt gedefinieerd, dan moeten er discriminerend kenmerken worden gebruikt om de specialisatie duidelijk te maken.
Voorbeeld: bal: bolrond lichaam, gebruikt bij verschillende spelen.
Het doel "gebruikt bij verschillende spelen" is een discriminerend kenmerk van het type doel.
- Voorbeelden van discriminerende kenmerken die gebruikt kunnen worden zijn: toepassing, doel, technologie, vorm, functie/oplossing, constructiewijze, materiaal enz.
- Wanneer een bepaald discriminerend kenmerk is gebruikt in een supertype, dan mag ditzelfde discriminerende kenmerk niet nogmaals worden gebruikt om subtypes te definiëren.
Voorbeeld: bal: bolrond lichaam, gebruikt bij verschillende spelen.
Het is dus niet toegestaan om het discriminerende kenmerk "vorm" te gebruiken in de definitie van bal. Dit kenmerk is al gebruikt in het supertype "bolrond lichaam".

2.3.6 Synoniem

Een synoniem van een bepaald woord in een taal is een ander woord in dezelfde taal met dezelfde betekenis ofwel denotatie. Dit verschijnsel wordt synonymie genoemd.

Synoniemen van het begrip, worden gescheiden door het '|' teken.

Schrijfwijze - synoniem

- Eenduidige omschrijving van het synoniem zoals deze ook in de spreektaal wordt gebruikt. Bijvoorbeeld 'linker oever'.
- Het oorspronkelijke synoniem zoals gedefinieerd in de bron.
- De spelling van het synoniem is conform de geldende spellingsregels als bv de van Dale hedendaags Nederlands
- synoniemen beginnen met een kleine letter tenzij een eigennaam wordt bedoeld. (spelling conform punt 3)
- synoniemen worden in enkelvoud opgenomen tenzij hierdoor het synoniem veranderd t.o.v. het begrip.
- Synoniemen zijn geen vertaling.
- Begrippen uit wetgeving zijn geen synoniem maar het leidende begrip. Het bestaande begrip wordt dan gebruikt synoniem.
- Regio en werkveld gebonden begrippen zijn bij voorbaat synoniem van het algemeen Nederlands woord.

2.3.7 Afkorting

Vastgestelde afkorting van het begrip.

Een afkorting is, in schriftelijk taalgebruik, iedere verkorte schrijfwijze voor een woord, woordgroep, naam of andere aanduiding. Het woord afkorting is een verzamelbegrip voor meerdere categorieën; in alle gevallen is de overeenkomst echter dat in de schrijfwijze een of meer letters zijn weggelaten.

Afkortingen zijn er in verschillende categorieën. Voor Aquo-lex behandelen we er vier.

1. symbolen: dus wetenschappelijke notaties en andere genormeerde korte schrijfwijzen of internationaal gebezigde afkortingen ("V", "g", "EUR", "H1/3", "SPGH")
2. initiaalwoorden, waarbij we de letters apart uitspreken ("pc"; we zeggen "peesee")
3. letterwoorden of acroniemen, waarbij we de letters als woord uitspreken ("pin", "Riagg"; nu zeggen we precies wat we lezen)
4. verkortingen, opgebouwd uit oorspronkelijke lettergrepen of delen daarvan
bijvoorbeeld:
"horeca": verkort van "ho(tel), re(staurant), ca(fé)"

Hoofdlettergebruik in afkortingen

- Inburgering
De Woordenlijst Nederlandse Taal hanteert de stelregel dat een initiaal- of letterwoord met hoofdletters wordt geschreven zolang het nog niet is ingeburgerd: de taalgebruiker ondergaat het als een "vreemd" woord. Zodra het woord echter gewoner is geworden, krijgt het kleine letters. De grens is moeilijk precies aan te geven, en correcte spelling vereist veelal dat de afkorting wordt opgezocht in de lijst. Nederlandse onderwijsvormen krijgen kleine letters. Enkele voorbeelden zijn:
ADSL, RAM; cd-rom, pc, aids, pin; vwo
- Regelgeving van de overheid
Wetten en plannen van de overheid krijgen in de regel hoofdletters: OCMW, AWBZ, AOW, KB
Maar hierop zijn diverse uitzonderingen; een afkorting met kleine letters kan ingeburgerd zijn:
 - de Auteurswet wordt afgekort tot Aw
 - de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten wordt afgekort tot Wajong
 - de oude Algemene bijstandswet heette ABW, zijn inmiddels ook alweer vervallen opvolger was de Abw: hier bestaat dus zelfs een betekenisverschil.
- Namen en donorprincipe
Bij afkortingen van eigennamen worden doorgaans de hoofdletters gevolgd zoals die in de naam voorkomen:
 - StuBru, BuZa, NS, NMBS.Gaat het om letterwoorden die een eigenaam vormen, dan bepaalt het aantal letters de spelling: tot drie letters worden met hoofdletters gespeld, vier letters alleen met hoofdletters als het een openbaar lichaam betreft,

langere letterwoorden hebben alleen een beginhoofdletter:

- EU, WEU, NAVO, Unicef.

Maar als degene die recht op de naam heeft, een andere spelling hanteert, geldt het donorprincipe en wordt die spelling gevolgd:

- PvdA.

- Titulatuur

Afgekorte titulatuur wordt in kleine letters en met een punt geschreven:

- prof. dr. ing. J. Akkermans.

- Persoonnamen

Voorletters en initialen krijgen doorgaans punten. De spaties tussen punt en volgende voorletter worden overigens vaak weggelaten. De letters van parafen krijgen zelden punten.

- Mevrouw L.W.S.A.L.B. van der Laan

- Verdachte Ronald T.

- Verkortingen

Een verkorting is opgebouwd uit oorspronkelijke lettergrepen of delen daarvan. Ze krijgt kleine letters, tenzij het donorprincipe geldt:

- horeca, fanzine

- StuBru, BiZa.

- Ziekten

Ziekten worden met hoofdletters geschreven, tenzij ze tot het dagelijks taalgebruik behoren:

- MKZ, tbc.

- Symbolen

De schrijfwijze van symbolen (eenheid en voorvoegsel) is meestal bij (internationale) conventie geregeld:

- EUR, USD, mHz, MHz, GB, Gb, Hg2Cl2 ("euro", "Amerikaanse dollar", "millihertz", "megahertz", "gigabyte", "gigabit", "kwikchloride").

Herkomst - afkorting

De oorspronkelijke afkorting zoals gedefinieerd in de bron

2.3.8 Toelichting

Alle relevante informatie rondom de toepassing van een begrip die niet thuishoort in de definitie. Verwijzingen en voorbeelden kunnen hierdoor meer duidelijkheid geven aan het begrip en definitie. Daarnaast geeft de toelichting duidelijkheid in het toepassingsgebied van het begrip.

Schrijfwijze - Toelichting

- De spelling van de toelichting is conform de geldende spellingsregels als bv de van Dale hedendaags Nederlands.
- Toelichtingen beginnen met een kleine letter tenzij een eigennaam de toelichting vooraf gaat.

- Een toelichting bevat geen andere begrippen welke niet zijn gedefinieerd. Wanneer een toelichting een extra begrip bevat wordt deze ook opgenomen in Aquo-lex om een sluitend geheel te vormen.
- een toelichting is een beschrijving gebaseerd op de enkelvoud van het begrip.
- Het gebruik van niet Nederlandse woorden is toegestaan mits de woorden zijn ingeburgerd in de Nederlandse taal en zonder gebruik de definitie zwakker maken.
- De toelichting bevat geen afkortingen.

2.3.9 Eenheid

Eenheid waarin het begrip wordt uitgedrukt, bijvoorbeeld m³/s voor een debiet of m voor een lengte. Het gebruik van grootheid als uitdrukking in de eenheid is te onduidelijk en zal zodoende niet toegepast worden mits het in de bron vermeld wordt. Het zal dan een combinatie van grootheid en SI eenheid worden.

De SI eenheden zijn te converteren in andere SI eenheden, hiervoor is de domeintabel eenheid te gebruiken.

Schrijfwijze - Eenheid

- De SI eenheid of afgeleide SI eenheid, bv voor snelheid in m/s of km/h.
- Aansluitend bij NEN 1000=1993 indien mogelijk.

2.3.10 Taal (Engels, Vlaam, Duits)

Vertaling van het begrip voor zover bekend. Ook de synoniemen, gescheiden door |-teken.

Schrijfwijze - Vertaling

- de spelling van de vertaling is conform de spellingsregels in de betreffende taal.
- synoniemen beginnen met een kleine letter tenzij een eigennaam wordt bedoeld. (spelling conform punt 1)

2.3.11 Bron

Richtlijnen voor citeren en literatuur referenties

Algemeen geaccepteerde richtlijnen voor verslagen op de faculteit zijn gebaseerd op die van het voormalige eerstejaars practicum. Recente ontwikkelingen, zoals het toenemend gebruik van internet, meer OGO's in de bachelor, alsmede ervaringen groepswork in de masterfase tonen de noodzaak tot het preciezer herformuleren van richtlijnen voor het correct citeren en gebruik van literatuur referenties. Het gebruik van portfolio voor academische vaardigheden, en

structurele inbedding van ethiek in de opleiding zullen in de toepassing van die richtlijnen hopelijk ook een rol spelen.

Het vermelden van referenties

- Voor een tijdschriftartikel:
G.S. Park and D.G. Smith, *Makromol Chem.* 131 (1970) 1-6
D.T. Kirkendall and W.E. Garret jr., *The effects of aging and training on skeletal muscle*, *Am. J. Sports Med.* 26 (1998) 598-602
- Voor een boek:
G. Challa, *Polymer Chemistry: an introduction*; Ellis Horwood: New York, 1993
- Voor een hoofdstuk in een boek:
P. Bergthaller, *Silver Halide Photography*, in: *Chemistry and Technology of Printing and Imaging Systems*, P. Gregory (ed.), Chapman & Hall, Glasgow (1996)
- Voor een proefschrift:
E.P. Meijer, *Physical Activity and oxidative stress in the elderly*, thesis, University of Maastricht, the Netherlands (2001)
- Voor een patent:
Jeffrey C. Hawkins (Redwood City, CA), Michael Albanese (Los Gatos, CA), US patent 6,000,000, filed 4 mei 1998, gepubliceerd 7 december 1999
- Voor een internetbron:
V. Yamakov et al (Argonne National Laboratory, Material Science Division, Argonne, USA) on <http://pirin.ipc.bas.bg/~yamakov/ABSTR/NM1ab.htm>, page dated ca 2002.
- Voor een RFC:
RfC_W-0904-0009 LMAquo-foutherstel-attribuut-KBRBDIEN_datum laatste versie.pdf

Als we de "guidelines for authors" van de vaktijdschriften in verschillende disciplines erop naslaan, blijven er natuurlijk nuance verschillen. Het al dan niet vermelden van de volledige titel van een artikel in een tijdschrift en het al dan niet vermelden van alle coauteurs zijn de bekendste voorbeelden.

2.3.12 Toepassingsgebied/ categorie/ werkveld

Subdomein waarin het begrip wordt gebruikt. Het werkveld wordt wanneer bekend gepubliceerd. Voor de termen in Aquo-lex zijn de werkvelden waar de term gebruikt wordt niet uitputtend gevuld.